

Solo la scuola conserva la tradizione di iniziare l'anno come facevano i pastori e i contadini.

Ormai essi contano poco.

Invece l'anno inizia proprio quando non inizia proprio nulla; al più inizia il grande freddo.

Forse, però, possiamo ancora andare a 'capo' approfittando della pausa delle trombette e degli altoparlanti spenti per cimentarci a pensare liberamente per risorgere.

A ciò serve il 'capo d'anno' che per essere una discontinuità simbolica di riposo plurale è occasione per far bilanci definitivamente senza trucchi e senza inganni.

Buone ferie

Paolo Borgia

Njeriu jep

mirë se ngë do

Individualizëm dhe konkurrencë, kështu të kremtuam nga mjetet masivë komunikimi, bëjnë të duket njunj bap cilindo propozim të mundshëm për një humanizëm rilindës.

Ngjeredhë dhurata – ashtu si paqja – ë' studiuar pak, megjithëse harku i zhvillimit kulturor njerëzor ë' "grumbullues", do me thënë se ka prodhuar, si të thuash, një "urtësi të përbashkët" dhe ka krijuar themelet shoqërorë si bashkëlidhja e çiftit, martesë, bashkësi.

Te rrenjët e kulturës njerëzore ka një intencionalitet (qëllim) të bashkëpranuam, të përbërë me procese psikologjike, që në sajë të njëi zotimi të përbashkët e bën të mundshëm bashkëpunimin. "Ai/Ajo ë' si u'" e "u' jam si shumë vetë" bëjnë të lehet përvoja e altruizmit, prirja e vetvetishme për të ndihur, për të dhuruar.

Është aftësi për të bashkëpunuar që lejoj të mbijetojnë, më mirë e më shumë, ata njerëz që ishin në gjëndje të bashkëveprojnë. Flitet për një proces të glatë vetëzbutjeje – pa dyshim edhe me mjete ndëshkimorë përjashtimi nga bashkësi – në gjëndje të ndryshojë problemet konkurrimi në probleme bashkërenditjeje.

Çë në të zënit fill, veprat altruizmi përshtaten gjykimeve ligjorë të vërtetë: nisja të institucionave shoqërorë. Njeriu i egër harmonizon qëllimet vetjakë në një të bashkëpranuame intencionalitet për të drejtuar fuqitë veç e veç në veprimtari

bashkëpunimi. Ai që kapërcen seleksionimin ngë ë' njeriu plaçkitës, i aftë për të konkurruar por njeriu shoqëror dhe bashkëveprues, në gjëndje të veprojë "bashkë" me të tjerët për të arrjë një rezultat që "i vetëm" ngë mën'të arrjë kurrë.

Është pa dyshim niveli i reciprokësisë, do me thënë shkëmbimi i favoreve dhe një veprim i bashkërenditur që lejonë njeriun të ngrëhet nga ekosistemi dhe të manipulojë ambientin natyror nëpër arsyetimin shkaktor dhe bashkëpunimin por edhe të sajojë të guximshme poetike abstrakte metaforike.

Një shkallë zhvillimi ekskluziv të njeriut që buron nga gluha e tij "gramatikore", e bërë me simbole dhe kombinime, që e lë të bashkëpranojë informacione të pasosme, të ndërveprojë me të tjerët ngjera që arrën aftësinë vetëm njerëzore të përpunojë gjykime morale të drejtura pa dyshim nga mjedisi në të cilin rron, nga familja, nga kultura, nga ngjarjet – si ë' pikërisht për jetën. Aftësi të përpunojë gjykime morale, ngjera të arrjë në shqyrtime aq të larta sa i lindi idëja se mën'të vdisjë, gjë e kundërt parimit të vetëruajtjes, për një vlerë, për një parim o për të shpëtuar jetën e tjerëve. Trutë, të bërë në fillim për njeriun që mbjeth, që plaçkit natyrën për të mbijetuar, pas të ngadalshmit zhvillim shumëvijëçar sot arrën ngjera të kundërshtojë imperativin i parë, ngjera të dhurojë gjellën e tij " më të madhen e mirë", të mohojë të rrojë për një 'idë'. Drejtimi i vijuar nga mendja njerëzore ë' shtegu i kundërt i të marrit, të të plaçkiturit, të të u vetë-bazuar, ndaj hapjes tjetrit –

mbatanë vetes – , perspektivës së dhurimit, t'u dhuruarit reciprok, distinktiv të njeriut shoqëror.

Mendja e njeriut të sotëm shpesh ngë i 'përshtatet' më tërësisht lagjevet provizore qytetare të huaja, megjithëse nga qëronjet e stërlashtë ka në dispozicion disa 'module' me aftësi të mbajnë lart procesin zhvillues i ngadalshëm; sidomos të rëndësishëm janë ata të moralit dhe të besës.

Simpatì, mirëndëlgim, empatì, mirësjellje, solidarësi, zëmërgjerësi janë virtutë shoqërore qytetërimi. Pastërtia, dëlirësi, thjeshtësi lindin nga shqetësim për sëmundjet, e kundërta shkakton gërdi, pa ngë, ftesë: besat e ndryshme ato i kanë bërë flamur dhe në këtë ndëlgim kanë zhvilluar një rol për mbijetesën e gjinisë njerëzore.

Por kulmi i zhvillimit njerëzor ë' të shihet tek altruizmi reciprok i nglatur o edhe falas, pa kthim.

Ëh! Evolucionin na ka modeluar për t'u dashur njeri me tjetrin.

Bashkëlidhjet e përzëmbërta ndihin trutë tanë të zhvillohet, të integrohet, të 'përshtatet' dinamikës ekzistenciale humaniste të fshatit global, që u' dishirojë.

08.13

L'uomo dà pur se non vuole

Individualismo e competizione, così celebrati dai mezzi di comunicazione di massa, fanno apparire ingenua ogni possibile proposta di risorgente umanesimo.

Persino il dono – al pari della pace – è poco studiato, nonostante che l'arco della evoluzione culturale umana sia “cumulativa”, abbia cioè prodotto per così dire una “saggezza collettiva” e abbia creato delle istituzioni sociali come il rapporto di coppia, il matrimonio, la comunità.

Alle radici della cultura umana c'è una intenzionalità condivisa, costituita da processi psicologici, che grazie ad uno sforzo unitario rende possibile la cooperazione. “Lui/lei è come me” e “io sono come tanti” fanno nascere l'esperienza dell'altruismo, la tensione spontanea ad aiutare, a donare.

E' la capacità di collaborare che permise di sopravvivere, meglio e più a lungo, a coloro che erano in grado di cooperare. Si trattò di un lungo processo di auto-domesticazione – certo anche attraverso strumenti punitivi di esclusione come l'allontanamento dalla comunità – in grado di trasformare i problemi di competizione in problemi di coordinazione.

Già nei primordi, gli atti altruistici si contemperano a veri e propri giudizi normativi: l'inizio delle stesse istituzioni sociali. L'uomo selvatico armonizza i propri singoli propositi in una intenzionalità condivisa per indirizzare le singole forze in attività cooperative congiunte. A superare la selezione non è l'uomo predatore competitivo ma l'uomo sociale e cooperativo, capace di agire 'insieme' con gli altri per raggiungere un risultato che da 'solo' non avrebbe mai potuto raggiungere.

E' l'indubbio grado di reciprocità, cioè lo scambio di favori e una azione coordinata che consentono all'uomo di decollare dall'ecosistema e di imparare a manipolare l'ambiente naturale attraverso il ragionamento causale e la cooperazione ma anche di ideare ardite poetiche astrazioni metaforiche.

Un grado di sviluppo esclusivo dell'essere umano che scaturisce dal suo linguaggio 'grammaticale', fatto di simboli e combinazioni, che gli permette di condividere infinite informazioni, di interagire con gli altri fino a raggiungere la capacità soltanto umana di elaborare giudizi morali orientati di certo dall'ambiente in cui vive, dalla famiglia, dalla sua cultura, dalle sue vicissitudini – come è proprio della lingua. Capacità di elaborare giudizi morali, fino a giungere a valutazioni tali da concepire l'idea di poter morire, cosa contraria al principio di autoconservazione, per un valore, per un principio o per far salva la vita di altri.

Il cervello, fatto inizialmente per l'uomo che raccoglie, che preda la natura per sopravvivere, dopo la sua lenta evoluzione plurimillenaria oggi giunge persino a contraddire l'imperativo iniziale, fino a donare la sua vita 'sommo bene', di rinunciare a vivere per una 'idea'. La direzione seguita dalla mente umana è nel sentiero opposto all'acquisire, al predare, all'auto-incentrarsi, verso l'apertura all'altro – oltre il sé –, la prospettiva del dono, il reciproco donarsi, distintivi dell'uomo sociale.

La mente dell'uomo di oggi spesso non si 'adatta' più del tutto alle provvisorie estranee contrade urbane, anche se dai tempi remoti dispone di alcuni 'moduli' capaci di sostenere il lento processo evolutivo; particolarmente importanti sono quelli della morale e della religione.

Simpatia, comprensione, empatia, gentilezza, solidarietà, generosità sono virtù sociali di civiltà. La pulizia, la castità, la purezza sono originate da preoccupazione per le malattie, il contrario provoca disgusto, imbarazzo, colpa: le varie religioni ne hanno fatto bandiera ed in questo senso hanno svolto un ruolo nella sopravvivenza del genere umano.

Ma l'apice della evoluzione umana è da scorgere nell'altruismo reciproco prolungato o anche gratuito, senza contraccambio.

Sì! L'evoluzione ci ha modellato per amarci reciprocamente.

Le relazioni affettuose aiutano il nostro cervello a svilupparsi, a integrarsi, ad 'adattarsi' alla dinamica esistenziale umanistica del villaggio globale, che vorrei.

08.13